

Rekenkamerbrief
Feitenonderzoek
De Vennen

29 maart 2017

Inleiding

Op 20 oktober 2016 heeft de rekenkamercommissie aan het presidium de suggestie voorgelegd om een feitenonderzoek uit te voeren naar De Vennen. De leden van het presidium ondersteunden deze suggestie.

De rekenkamercommissie heeft de volgende deelvragen geformuleerd:

1. Welke afwegingen en keuzes liggen ten grondslag aan de huidige governance tussen gemeente en De Vennen?
2. Hoe is bestuurlijke structuur van De Vennen vormgegeven?
3. Hoe is de governance tussen gemeente en De Vennen ingericht en hoe wordt daarbij gestuurd op effectiviteit?
 - a. Hoe ziet het besturingsmodel eruit?
 - b. Welke financiële relaties bestaan er tussen gemeente en De Vennen?
 - c. Wat is de bijdrage aan maatschappelijke doelstellingen?
 - d. Welke risico's worden door de gemeente onderkend (o.a. financieel, maatschappelijk, continuïteit)?
 - e. Hoe worden de risico's gemanaged?
 - f. Hoe is de informatiepositie van de gemeente?
 - g. Hoe is de informatiepositie van de raad?

In deze rekenkamerbrief zijn de antwoorden op bovenstaande onderzoeksvragen verwerkt.

De rekenkamercommissie heeft in de periode november 2016 – januari 2017 de volgende werkzaamheden uitgevoerd:

- . Literatuurstudie: beleidsdocumenten van de gemeente
- . Analyse financiële stukken van De Vennen
- . Interviews bij gemeente Dongen en De Vennen

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de geraadpleegde documenten en de gehouden interviews.

De concept rekenkamerbrief is in februari voorgelegd aan de gemeentesecretaris voor ambtelijk wederhoor en is in maart aan het college voorgelegd voor bestuurlijk wederhoor.

Leeswijzer

De rekenkamercommissie geeft in deze rekenkamerbrief een overzicht van de (vier) rollen die de gemeente Dongen vervult ten opzichte van De Vennen en geeft daarbij een overzicht van de financiële bijdragen van de gemeente Dongen aan De Vennen. De rekenkamerbrief wordt afgesloten met de continuïteit van De Vennen.

In de rekenkamerbrief zijn 'noties' opgenomen, die de rekenkamercommissie aan de raad wil meegeven.

Vier rollen van de gemeente Dongen ten opzichte van De Vennen

In 1993 heeft de gemeente Dongen bijgedragen aan de bouw van De Vennen, vanuit het maatschappelijk belang van een zwembad. Op de plaats van het oude openluchtzwembad is in 1993 een nieuw zwemcomplex gebouwd (binnen sportbad, binnen en buiten recreatiebad).

Het maatschappelijk nut van De Vennen is sinds 1993 vergroot door op het adres van De Vennen meer diensten samen te brengen, ter verbetering van welzijn en gezondheid van inwoners van Dongen (en omstreken). De Vennen is sinds 1993 uitgegroeid tot een sportaccommodatie (zwembad, sauna, fitness) en een paramedisch complex. In bijlage 3 wordt een overzicht gegeven van de bedrijven die op het adres van De Vennen zijn gevestigd.

Sinds 1993 vervult de gemeente Dongen vier rollen met betrekking tot De Vennen:

1. Aandeelhouder
2. Financier
3. Subsidieverlener
4. Afnemer van diensten

Hieronder worden de rollen van de gemeente Dongen achtereenvolgens uitgewerkt.

Rol 1 Gemeente Dongen als aandeelhouder

Juridische vormgeving De Vennen

In 1993 heeft de gemeente gekozen voor de oprichting van een beheermaatschappij (Beheersmaatschappij Zwemsport- en Recreatieobjecten Dongen BV) en een exploitatiemaatschappij (Exploitatiemaatschappij Zwembad Dongen B.V.). De gemeente wilde een beheermaatschappij, waaronder meerdere exploitatiemaatschappijen zouden kunnen vallen. Voor De Vennen is een exploitatiemaatschappij opgericht en deze is tot nu de enige werkmaatschappij, die valt onder de beheermaatschappij. De beheermaatschappij en de exploitatiemaatschappij vormen een 'groep', die de cijfers geconsolideerd aanbieden aan de gemeente.

[Notie: is er anno 2017 \(nog\) een duidelijke reden om het in 1993 gemaakte onderscheid tussen beheermaatschappij en exploitatiemaatschappij te continueren?](#)

Aandeelhouderschap gemeente Dongen

De aandeelhouder van Beheersmaatschappij Zwembad Dongen BV is gemeente Dongen. De gemeente Dongen heeft 36.320 euro aan aandelen in De Vennen ingebracht. De relatie tussen gemeente Dongen (enig aandeelhouder) en De Vennen was jarenlang formeel van aard: de aandeelhouder ontving de jaarrekening en er werd decharge verleend tijdens de aandeelhoudersvergadering. In de volgende paragraaf wordt beschreven hoe de relatie nu wordt ingevuld.

[Notie: bij de gemeente Dongen is geen duidelijk besef wie formeel de aandeelhouder is. Volgens de rekenkamercommissie is dit de raad, als hoogste bestuursorgaan.](#)

Relatie gemeente Dongen – De Vennen

De vertegenwoordiging van de gemeente in de relatie met De Vennen geschiedt door de burgemeester¹. De burgemeester heeft periodiek, ieder kwartaal, overleg met de raad van commissarissen. De sturing (door de burgemeester) bestaat uit het meedenken met directie en raad van commissarissen van De Vennen, hoe het maatschappelijk nut en de financiële resultaten van De Vennen verbeterd kunnen worden.

Recent (2016) ontvangt de gemeente de tussentijdse financiële rapportages van De Vennen, op het geconsolideerde niveau. Op 20 december 2016 heeft De Vennen een financiële prognose tot 2033 aan de gemeente Dongen voorgelegd.

[Notie: de aandeelhouder \(raad\) geeft aan diens vertegenwoordiger \(burgemeester\) geen kaderstellende richtlijnen voor de korte en de lange termijn voor De Vennen.](#)

Informatiepositie van raad, als aandeelhouder

De raad ontvangt het verslag van de aandeelhoudersvergadering (bij ingekomen stukken) en de jaarrekening van De Vennen. De raad kan vragen stellen naar aanleiding van de ontvangen schriftelijke informatie. Eenmaal per jaar nodigen directie en raad van commissarissen van De Vennen de raad uit voor een werkbezoek, waarbij onder meer de financiële resultaten en prognoses worden toegelicht.

[Notie: de raad volgt De Vennen op enige afstand.](#)

De Vennen als verbonden partij

In de begroting en in de jaarrekening geven burgemeester en wethouders – in de paragraaf verbonden partijen - jaarlijks aan de raad een beeld van de doelen van de gemeente en de resultaten van De Vennen (zie voorbeeld 2017 in bijlage 2). De raad ontvangt van burgemeester en wethouders voor het jaar 2017 nog de cijfers over 2015, zonder prognose voor de (middel)lange termijn.

[Notie: de raad beschikt niet over een \(bij verbonden partijen gebruikelijk\) besturingsmodel, waarbij de taakstellende en controlerende taken van de raad invulling krijgen.](#)

Risicomanagement

De Vennen is onderdeel van de rapportage risicomanagement, die burgemeester en wethouders periodiek aan de raad voorleggen (Nota risicomanagement en weerstandsvermogen, 2012 en 2016). Burgemeester en wethouders hebben De Vennen in het kader van risicomanagement in 2016 opgevoerd als een financieel risico van 280.000 euro².

[Notie: burgemeester en wethouders schetsen geen zicht op de risico's voor de gemeente Dongen op middellange termijn \(2025\) en langere termijn \(2033\).](#)

¹ In de ambtelijke reactie gaf de gemeentesecretaris het volgende aan: “de burgemeester is niet door de raad aangewezen als vertegenwoordiger, maar vertegenwoordigt de gemeente krachtens de gemeentewet in en buiten rechte”.

² Nota risicomanagement en weerstandsvermogen 2016, blz. 16

Rol 2 Gemeente Dongen als financier

Leningen	Lening 2013	Lening 2002	Lening 2009
Looptijd	2013-2033	2002-2022	2009-2029
Lening	4.038.643,29	1.180.000	1.100.000

De gemeente heeft aan De Vennen in de periode 1993-2013 drie leningen verstrekt voor een totaal van €6.318.643,29. De lening, die in 1993 was afgesloten (€4.038.643,29) is in 2013 met 20 jaar verlengd, tot 2033³. De lening, die in 2002 is afgesloten (€1.180.000) heeft een looptijd van 20 jaar, tot 2022. De lening, die in 2009 is afgesloten (€1.100.000) heeft een looptijd van 20 jaar, tot 2029.

Rente	2014	2015	2016	2017
Lening 2002	41.815	39.062	36.370	11.895
Lening 2009	24.814	21.776	18.737	5.335
Lening 2013	161.546	153.546	149.546	49.676
Totaal	228.175	214.414	204.653	66.906

De gemeente verlaagt voor de leningen, die in 2002 en 2009 aan De Vennen zijn verstrekt, met ingang van 2017 eenzijdig de rente naar 1,75%. De renteverlaging is ingegeven door de huidige lage stand van de rente. Tijdens de interviews is meerdere malen namens de gemeente gesteld dat het vernieuwde BBV⁴ de gemeente in staat stelt om een lagere rente op de leningen te berekenen aan De Vennen. Als motivering voor deze renteverlaging noemt de gemeente: de gemeente betaalt zelf minder rente en kan dit voordeel doorgeven aan De Vennen. In de lening 2013 (€4.038.643,29) is een rente van 4,0% overeengekomen (voor periode 2013-2033). De gemeente Dongen heeft deze rente voor eigen rekening genomen en opgenomen in de begroting van de gemeente⁵. Ook bij deze lening heeft de gemeente voor 2017 de rente verlaagd naar 1.75%.

Notie: de gemeente Dongen derft in 2017 op de leningen 2002 en 2009 rente-inkomsten door de rente te verlagen. De gederfde rente bedraagt 36.872 euro. Bij lening 2013 neemt de gemeente de rente voor eigen rekening (zie hoogte in tabel) en verstrekt feitelijk aan De Vennen een renteloze lening (tegen 0%).

³ Besluit raad d.d. 25 oktober 2012 inzake 'oversluiten' van de lening die aan De Vennen is verstrekt in 1993.

⁴ In juli 2016 is de BBV notitie Rente gepubliceerd, met nieuwe richtlijnen per 1 januari 2017. In de ambtelijke reactie gaf de gemeentesecretaris het volgende aan: "Op uw verzoek om een nadere onderbouwing van het besluit tot renteverlaging kan ik u melden, dat de reden hiervan is gelegen in de wijzigingen in het BBV. Deze komen er in grote lijnen op neer dat de rentelasten zoveel mogelijk op de producten terecht komen voor de juiste last. Het is de gemeente eigenlijk niet meer toegestaan om "winst" te maken op interne financiering; dat betekent dat de te verwachten werkelijke rentelasten worden gehanteerd. Vandaar dat in de programmabegroting 2017 in de volle breedte de rente op 1,75% is opgenomen".

⁵ Programmabegroting 2014, blz. 81, waarin staat dat de rente op lening 2013 wordt verrekend met de cash-flow bijdrage; Besluit burgemeester en wethouders d.d. 18 september 2012 (201206519), waarin sprake is van een lening tegen 0%.

Kwijtscheldingen	2014	2015	2016	2017
Lening 2013	100.000	100.000	100.000	100.000*

*voor 2017 is nog niet tot kwijtschelding besloten.

Bij lening 2013 (€4.038.643,29) bestaat de mogelijkheid dat de aflossing (€100.000) jaarlijks door de gemeente wordt kwijtgescholden, indien het eigen vermogen van De Vennen negatief is. In 2013 heeft de gemeente een voorziening gevormd van 1,2 miljoen euro om deze kwijtscheldingen op te vangen. Sinds 2013 heeft de gemeente ieder jaar besloten de aflossing (op lening I) kwijt te schelden.

[Notie: de rekenkamercommissie beschouwt de kwijtschelding als een gedeerde aflossing.](#)

Aflossingen	2014	2015	2016	2017
Lening 2002	59.000	59.000	59.000	59.000
Lening 2009	54.000	54.000	54.000	54.000
Totaal	113.000	113.000	113.000	113.000

Op lening 2002 (€1.180.000 in 2003) lost De Vennen jaarlijks €59.000 af (2003-2023).

Op lening 2009 (€1.100.000) lost De Vennen jaarlijks €54.000 af (2009-2029).

Rol 3 Gemeente Dongen als subsidieverlener

	2014	2015	2016	2017
Exploitatiebijdrage	203.500	203.500	227.700	229.977
Totaal	203.500	203.500	227.700	229.977

De gemeente verstrekt jaarlijks aan De Vennen een exploitatiebijdrage: €203.500 in 2013, stijgend naar €229.977 in 2017. De gemeente bepaalt jaarlijks de hoogte van de (cash flow) bijdrage. De exploitatiebijdrage wordt door de gemeente niet aangeduid als een 'subsidie'. Het subsidiebeleid van de gemeente (Subsidieprogramma 2013-2016 en Uitgangspunten Subsidiebeleid) wordt bij de exploitatiebijdrage aan De Vennen niet toegepast. Voor de exploitatiebijdrage aan De Vennen zijn geen voorwaarden gesteld, zoals bij subsidieverlening.

[Notie: de exploitatie \(cash flow\) bijdrage van de gemeente Dongen aan De Vennen is in 2017 ongeveer 230.000 euro. De exploitatiebijdrage is een financiële bijdrage aan een derde \(in casu de verbonden partij Beheersmaatschappij Zwemsport- en Recreatieobjecten Dongen BV, private rechtsvorm\) en dient te worden gekwalificeerd als een 'subsidie'.](#)

Rol 4 Gemeente Dongen als afnemer van diensten

Ultimo 31-12	2014	2015	2016	2017
Contracten				p.m.

De gemeente kan diensten van De Vennen afnemen, zoals een abonnement voor medewerkers van de gemeente (gemeente als werkgever). De gemeente kan de faciliteiten van De Vennen inzetten voor maatschappelijke doelen (bv. activeren van personen in bijstand door middel van sport). Gemeente en De Vennen zijn in gesprek over deze mogelijkheden. De gemeente Dongen heeft De Vennen niet vermeld in de Sportnota 2013-2016, waarin andere sportaccommodaties wel zijn opgenomen.

Notie: de raad zou zich (in volgende sportnota?) een oordeel kunnen vormen over de voorzienbare maatschappelijke vraag naar diensten van De Vennen - als sportaccommodatie en paramedisch complex - voor de middellange termijn (tot 2025) en de lange termijn (tot 2033).

Samenvattend: financiële bijdragen van gemeente Dongen aan De Vennen

In onderstaande tabel worden financiële bijdragen getoond die de gemeente Dongen doet aan De Vennen.

	2014	2015	2016	2017
Rente lening 2013 voor rekening van gemeente	161.546	153.546	149.546	49.676
Verlaging rente op leningen 2002 en 2009	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	36.872
Kwijtschelding (gederfde aflossing)	100.000	100.000	100.000	100.000
Exploitatiebijdrage (cash flow bijdrage)	203.500	203.500	227.700	229.977
Totaal	465.046	457.046	477.246	416.525

Continuïteit van De Vennen

Schulden en waarde accommodatie De Vennen

De accountant van de gemeente Dongen heeft in 2012 gewezen op het financiële risico van De Vennen voor de gemeente Dongen, mede in het licht van de boekhoudkundige waarde van de accommodatie. De gemeente heeft voor ongeveer 5 miljoen euro aan leningen uitstaan bij De Vennen, en de accountant heeft de waarde van de accommodatie vastgesteld op 2 miljoen euro. De accountant wees op deze onevenwichtige verhouding. In 2013 liep de lening (€4.038.643,29) af, die de gemeente Dongen in 1993 heeft verstrekt aan De Vennen, en waarop niet was afgelost. In 1993 dreigde derhalve een financieel probleem voor De Vennen.

Naar aanleiding van het voorgaande hebben gemeente en De Vennen in 2013 enkele 'stippen op de horizon' gezet:

- zodra de leningen uit 2002 en 2009 afgelopen zijn (looptijd van ieder is 20 jaar) kan De Vennen positieve resultaten laten zien.
- bij het oversluiten van de lening uit 1993, wat resulteerde tot de verlenging van die lening (in 2013) tot 2033 is in de boeken van de gemeente een voorziening van 1,2 miljoen euro getroffen om gedurende 12 jaar (2013-2025) de kwijtscheldingen van de aflossing (€100.000 jaarlijks) te kunnen opvangen.

Notie: in 2025 zal de voorziening van de gemeente Dongen (1,2 mln. euro) naar verwachting zijn uitgeput.

Continuïteit van De Vennen

In de managementletter 2014 nam de accountant van De Vennen (op blz. 9) de volgende passage op: "Beide vennootschappen hebben ultimo boekjaar 2014 een negatief eigen vermogen. Dit betekent dat, uitgaande van de gepresenteerde boekwaarde en geen rekening houdend met stille reserves of het niet volledig terug hoeven te betalen van schulden, de schuldpositie groter is dan de bezittingen. Derhalve zou de continuïteit van de vennootschappen in gevaar kunnen zijn. U bent verplicht in de grondslagen aan te geven waarom u van mening bent dat er geen sprake is van (mogelijke) discontinuïteit". Door het oversluiten van de lening van de Gemeente en de hierbij overeengekomen voorwaarden lijkt de continuïteit van de vennootschappen gewaarborgd. Echter door het negatieve eigen vermogen dient dit wel expliciet in de jaarrekening vermeld te worden.

Een voorstel voor de op te nemen tekstpassage in de jaarrekening zou derhalve zijn: *"Uit de balans blijkt dat de vennootschap een negatief eigen vermogen heeft. De verwachtingen ten aanzien van de komende jaren zijn dat de groep, mede dankzij aanvullende bijdragen van de Gemeente Dongen, in staat is positieve(re) resultaten te realiseren. In 2013 is namelijk met de Gemeente Dongen overeenstemming bereikt over de voorwaarden van een nieuwe lening. Hierdoor hoopt de groep op (middel)lange termijn te komen tot een positief eigen vermogen. Deze nieuwe voorwaarden zorgen ervoor dat de vennootschap aan haar verplichtingen kan voldoen. Dit gegeven rechtvaardigt het besluit om te blijven waarden op basis van de veronderstelde continuïteit van de groep."*

Notie: de continuïteit van De Vennen wordt gegarandeerd door de gemeente Dongen.

Financiële kerngegevens exploitatie De Vennen tot 2033

Ultimo 31 december	2015	2016	2017	2025	2032
Omzet De Vennen	1.201.815	1.247.331	1.326.552	1.529.988	1.710.050
Eigen vermogen De Vennen	-858.891	-832.548	-753.847	4.421	129.838
Exploitatieresultaat incl. bijdragen gemeente	-8.588	26.343	78.701	11.067	9.040

Bron: prognose 2015-2032 van De Vennen

Het huidige eigen vermogen van De Vennen is rond €800.000 negatief en wordt, volgens de prognose van De Vennen, met ingang van 2025 positief. Het exploitatieresultaat komt in 2016 in de positieve cijfers. In het exploitatieresultaat van De Vennen zijn de financiële bijdragen van de gemeente Dongen verwerkt.
[Notie: wat is de visie van gemeente op het financiële beeld van De Vennen in 2025?](#)

Blik op 2033

Aan de prognose tot 2033 van het bestuur van De Vennen is het onderstaande ontleend.

Ultimo 31 december	2015	2016	2017	2025	2032
Schuld aan gemeente Dongen	4.921.644	4.707.844	4.493.644	2.958.644	2.038.644
Waarde accommodatie	4.297.897	4.046.096	3.910.797	3.134.065	2.339.482
Liquiditeit	526.882	493.168	431.118	993.373	1.244.167

Bron: prognose 2015-2032 van De Vennen

Het bestuur van De Vennen heeft geëxtrapoleerd naar 2033, waardoor inzicht ontstaat in de situatie in 2033. Duidelijk is dat De Vennen in 2033 een restschuld heeft aan de gemeente Dongen van 2.038.644 euro. De waarde van de accommodatie is boekhoudkundig bepaald. Echter een boekhoudkundige waarde zegt niet veel over de werkelijke (economische) waarde in 2033. De liquiditeit loopt in het overzicht op tot 1,2 miljoen euro. Aannemelijk is dat de betrouwbaarheid van de cijfers afneemt, naarmate zij verder in de toekomst liggen. In de prognose zijn geen betrouwbaarheidsmarges opgenomen.

[Notie: het toekomstbeeld is vooral gebaseerd op prognoses van het bestuur van De Vennen. Een oordeel van de aandeelhouder ontbreekt nog. Bij de oordeelvorming door de raad kunnen aandachtspunten zijn:](#)

1. [Wat zijn de betrouwbaarheidsmarges van de financiële prognoses van De Vennen?](#)
2. [Hoe ziet de gemeente de tactische invulling van de vier rollen van de aandeelhouder in de periode 2017-2033?](#)
3. [Welke strategie volgt de gemeente met het oog op 2033, waarbij wordt meegenomen dat in 2033 de accommodatie 40 jaar bestaat, er een restschuld is aan de gemeente en de accommodatie wellicht aan het einde komt van de technische en economische levensduur?](#)

Bestuurlijke reactie rekenkamerbrief Feitenonderzoek De Vennen

Geachte leden van de rekenkamercommissie,

Wij hebben met belangstelling kennisgenomen van uw concept rapport "Feitenonderzoek De Vennen", dat wij in het kader van de bestuurlijke wederhoor van u ontvingen. Graag geven wij bij deze een bestuurlijke reactie op het concept rapport. Wij beperken ons hierbij tot de door u geformuleerde noties bij de onderscheiden gemeentelijke rollen in relatie tot De Vennen.

Rol 1. Aandeelhouder

U werpt de vraag op, of er anno 2017 (nog) een duidelijke reden is om de juridische vormgeving met een onderscheid tussen beheer- en exploitatiemaatschappij te handhaven. Wat dat betreft merken wij op, dat momenteel onderzocht en uitgewerkt wordt, of en zo ja, op welke wijze, beheer en exploitatie van de binnensportaccommodaties overgedragen zal worden aan De Vennen. Indien daartoe wordt besloten, dan verdient het waarschijnlijk om meerdere redenen aanbeveling om die in een aparte entiteit in de vorm van een exploitatiemaatschappij onder te brengen.

In de ambtelijke reactie is reeds aangegeven dat de gemeente de aandeelhouder is van de B.V. en dat de burgemeester de gemeente vertegenwoordigt. Anders dan u ook in uw voorliggende concept brief stelt, is niet de gemeenteraad maar de gemeente aandeelhouder. Op grond van de in de Gemeentewet vastgelegde verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden (art. 160 Gemeentewet) is de aandeelhouderrol neergelegd bij het college. Het college kan in dat verband dus besluiten nemen hoe te stemmen in de aandeelhoudersvergadering. De uitvoering van die collegebesluiten is krachtens art. 171 Gemeentewet neergelegd bij de burgemeester, die de gemeente in en buiten rechte vertegenwoordigt en derhalve ook in de aandeelhoudersvergadering van deze B.V.

Het is ook om die reden, dat de gemeentesecretaris u heeft verzocht ons college als bevoegd orgaan om een bestuurlijke reactie te vragen.

Uw notie, dat er bij de gemeente Dongen geen duidelijk besef is wie formeel de aandeelhouder is, en dat naar uw mening de raad als hoogste bestuursorgaan de aandeelhouder is, kunnen wij dan ook niet plaatsen noch onderschrijven. In lijn met de ambtelijke reactie geven ook wij u nadrukkelijk in overweging die passage en notie te herzien.

De wettelijk vastgelegde verdeling van bevoegdheden en verantwoordelijkheden raakt vervolgens ook de daarop volgende notie, waarin u opmerkt dat de raad (in uw ogen de aandeelhouder) aan diens vertegenwoordiger (de burgemeester) geen kaderstellende richtlijnen voor de korte en lange termijn geeft. Wij merken hierbij op dat de raad, zij het derhalve niet als aandeelhouder, zowel inhoudelijk als financieel kaderstellende besluiten ten aanzien van het zwembad heeft genomen. In dat verband verwijzen wij u naar het raadsbesluit van 8 november 2012, waarmee de raad het maatschappelijk belang van het kunnen beschikken over een zwembad heeft onderstreept om vervolgens een duidelijk financieel kader voor de

middellange termijn te stellen. Verder verwijzen wij naar de programmabegroting 2017 waarin een generieke renteverlaging is opgenomen die doorwerkt naar de exploitatie van het zwembad.

In de daarop volgende notie constateert u dat de raad De Vennen op enige afstand volgt. Die constatering is feitelijk juist (zij het dat de raad het zwembad met belangstelling volgt en zich voortdurend op verschillende wijzen laat informeren over de ontwikkelingen), en past ook bij de rol van de raad die zich bezig houdt met de hoofdlijnen van het beleid.

Met betrekking tot de positie van De Vennen als verbonden partij merken wij het volgende op.

In de paragraaf verbonden partijen bij de begroting 2017 vormt de nota verbonden partijen de basis voor de gemeentelijke regierol richting verbonden partijen en deze nota biedt het daarbij behorende instrumentarium voor de omgang met de verbonden partijen. Het college heeft in 2014 besloten deze nota als leidraad te hanteren. Overeenkomstig deze leidraad wordt de raad door middel van de paragraaf in de begroting en rekening geïnformeerd.

Ten aanzien van het risicomanagement delen wij u het volgende mede. In de risicoparagraaf van de begroting 2017 worden de risico's weergegeven per programma en vindt kwantificatie per programma plaats en niet per onderwerp. Deze paragraaf sluit aan bij de vastgestelde nota van maart 2016. Het is niet gebruikelijk om in te gaan op de mogelijke ontwikkeling van risico's op de middellange en lange termijn.

Rol 2. Financier

De twee noties met betrekking tot de rol van de gemeente als financier geven ons geen aanleiding tot opmerkingen.

Rol 3. Subsidieverlener

De gemeentelijke exploitatiebijdrage dient naar uw mening te worden gekwalificeerd als een subsidie. Dat is echter niet het geval. Het zwembad is een verbonden partij (volgens de definitie van het BBV: een privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisatie waarin de provincie onderscheidenlijk gemeente een bestuurlijk en een financieel belang heeft), waarmee de gemeente juridisch gezien geen subsidierelatie onderhoudt.

Rol 4. Afnemer van diensten

U geeft in overweging om een oordeel te vormen over de voorzienbare maatschappelijke vraag naar dienstverlening van De Vennen als sportaccommodatie en paramedisch complex. Wij kunnen ons voorstellen dat de maatschappelijke functie van De Vennen in de nieuwe zittingsperiode van de raad bij de vormgeving van zowel het sportbeleid als het beleid in het sociaal domein betrokken wordt.

Onder 'Continuïteit van de Vennen' stelt u dat de continuïteit van De Vennen wordt gegarandeerd door de gemeente. Wij merken hierbij op, dat de gemeentelijke deelneming erop gericht is ervoor te bevorderen dat er sprake is van een up to date-zwembad, dat bereikbaar en betaalbaar is voor de inwoners, maar dat er geen sprake is van een garantie van de zijde van de gemeente van de continuïteit.

In een volgende notie vraagt u naar de visie van de gemeente op het financiële beeld van De Vennen in 2025. Wij merken hierover op, dat het lastig is om daarover reeds nu een valide uitspraak te doen. We volgen jaarlijks de ontwikkeling van het exploitatieresultaat en van het eigen vermogen. Wanneer zich daarbij een duidelijke, structurele ontwikkeling aftekent, kan het toekomstperspectief van de Vennen nader tegen het licht worden gehouden en zo nodig bijgesteld.

Blik op 2033

In de laatste notie noemt u een aantal aandachts- en vraagpunten met betrekking tot de toekomst van De Vennen en de door de gemeente te volgen strategie. De strategie voor de termijn tot 2025 is (in lijn met het raadsbesluit van 8 november 2012 en de in 2013 verstrekte geldlening) gericht op het bewerkstelligen van positieve exploitatieresultaten en de vorming van een positief eigen vermogen. Er ligt hierbij primair een rol voor de BV zelf om de bedrijfsvoering van het zwembad zodanig te voeren, dat er sprake is van een adequate, bereikbare en betaalbare accommodatie. Vervolgens is er vanaf 2025 nog voldoende tijd om als aandeelhouder een visie en strategie te formuleren over de toekomst van het zwembad vanaf 2033.

Tenslotte merken wij nog het volgende op. U heeft een rapport opgesteld op basis van een zogenaamd feitenonderzoek. Het rapport bevat echter ook een aantal noties en vraagpunten die u aan de gemeenteraad meegeeft, waarmee dit een ander karakter krijgt dan een feitelijk verhaal.

Wij verzoeken u in uw definitieve rapport aan de raad nader in te gaan op deze bestuurlijke reactie.

Hoogachtend,

BURGEMEESTER EN WETHOUDERS VAN DONGEN,

De secretaris,

Mr. H.L.M. van Noort

De burgemeester,

drs. M.C. Starmans-Gelijns

NAWOORD REKENKAMERCOMMISSIE

De rekenkamercommissie meent dat het feitenonderzoek en de bestuurlijke reactie de raad een goed inzicht geven in de beleidshistorie en actuele sturing omtrent De Vennen.

De rekenkamercommissie stelt vast dat het niet meer gaat om het 'zwembad' De Vennen, maar om een sportief- en paramedisch complex, dat is gevestigd op het adres van de Vennen. Deze benadering legt de nadruk op het denken in maatschappelijk nut.

De rekenkamercommissie ziet in de bestuurlijke reactie dat de sturing - met een beroep op de gemeentewet - vooral wordt gelegd bij college en burgemeester. Tevens geeft het college aan dat de verantwoordelijkheid voor de bedrijfsvoering primair ligt bij directie van De Vennen.

Naar de mening van de rekenkamercommissie bevestigt de bestuurlijke reactie dat het perspectief van de gemeente is gericht op de korte termijn. Naar de mening van de rekenkamercommissie mag van de aandeelhouder een visie worden verwacht op de middellange en lange termijn. De rekenkamercommissie heeft hiervoor respectievelijk de jaren 2025 en 2033 als mijlpalen aangereikt.

Hieronder geeft de rekenkamercommissie aan de raad suggesties – die reeds in de rekenkamerbrief zijn genoemd – waarmee de raad 'aan de voorkant' (kaderstellend) en 'achteraf' (controleerend) in positie kan komen:

- Eisen stellen aan de rapportage over De Vennen in de paragraaf verbonden partijen in de begroting en jaarrekening van de gemeente;
- Inzage vragen in de begroting en prognoses van De Vennen, met de mogelijkheid voor de raad hierop een visie te geven (vergelijkbaar met een 'zienswijze' bij gemeenschappelijke regelingen);
- Voorwaarden verbinden aan de jaarlijkse financiële (cash flow) bijdrage van de gemeente aan De Vennen;
- Visie ontwikkelen op de toegevoegde waarde voor maatschappij en gemeente van De Vennen, in de zin van sport en gezondheid;
- Visie ontwikkelen op de financiële positie van de gemeente in respectievelijk 2025 en 2033 omtrent De Vennen;
- In de contacten van de raad met De Vennen aandacht geven aan risicomanagement voor de exploitatie van de accommodatie dan wel de taak van de vennootschap De Vennen.

Hiermee hoopt de rekenkamercommissie de raad, het college en het bestuur van De Vennen behulpzaam te zijn geweest, om ieder - vanuit de eigen verantwoordelijkheid - hun rollen optimaal in te vullen; en gezamenlijk te werken aan een toekomstgerichte strategie.

BIJLAGE 1 Documenten en interviews

Geraadpleegde documenten

Beheersmaatschappij Zwemsport- en Recreatieobjecten Dongen BV

Jaarrekening 2014
Managementletter 2014
Jaarrekening 2015
Begroting 2016
KvK gegevens (29 november 2016)
Business plan 2010

Exploitatie Maatschappij Zwembad Dongen BV

KvK gegevens (29 november 2016)

Gemeente Dongen:

College akkoord 2014-2018
Subsidieprogramma 2013-2016
Sportnota 2013-2016
Nota risicomangement en weerstandsvermogen (2012 en 2016)
Jaarrekening Dongen 2012, 2013, 2014, 2015
Programmabegroting Dongen 2016
Raadsbesluit over bestemmingsreserve De Vennen 2012
Takendiscussie gemeente 2011

- uitkomsten van het burgerpanel in 2011 en
- opzet van dat panel

Overeenkomsten inzake de leningen (1993, 2003, 2009, 2013)
Collegebesluit onder raadsvoorstel 2012
Memo van de accountant (Deloitte) 2012
Raadsbesluiten en collegebesluiten over leningen, kwijtschelding, exploitatiebijdrage (2012-2016)
Raadsbesluit en collegebesluit over treffen voorziening (1,2 miljoen) en afschaffen bestemmingsreserve (2 miljoen)

Uitgevoerde interviews

Interviews bij gemeente Dongen

Mevrouw Starmans, 17 november 2016
De heer Van Veen (afdeling financiën), 25 november 2016
De heer Van Veen en de heer Vulto (griffier), 19 december 2016

Interview bij De Vennen

De heer Verhoof (directeur) en de heer Swinkels (president commissaris), 21 december 2016

BIJLAGE 2 Paragraaf verbonden partijen

De raad wordt geïnformeerd in programmabegroting, jaarrekening (paragraaf Verbonden Partijen (zie onderstaand kader uit programmabegroting 2017 als voorbeeld).

Programmabegroting 2017

Beheersmaatschappij Zwemsport- en recreatie- objecten B.V.

Openbaar belang

De activiteiten betreffen de exploitatie van het en de fitness/sauna inrichting. De Exploitatiemaatschappij Dongen B.V. is de werkmaatschappij waarin de feitelijke activiteiten plaatsvinden.

Bestuurlijk belang van de gemeente in de verbonden partij: De gemeente is enig aandeelhouder.

Financieel belang van de gemeente in de verbonden partij: De gemeente heeft de beheersmaatschappij leningen verstrekt voor in totaal € 6.318.000 (stand 1 januari 2016: € 4.922.000). De exploitatiebijdrage 2017 aan het bedraagt € 229.900.

Eigen vermogen eind 2015 € -859.000

Vreemd vermogen eind 2015 € 5.157.000

Resultaat 2015 € -9.000

Ontwikkelingen

De omzet 2015 is nagenoeg gelijk gebleven aan de omzet 2014. Door de aantrekkende economie is de omzet gestabiliseerd en biedt perspectief om in 2016 verder te ontwikkelen. In 2015 is er geïnvesteerd in personeel om zo de kwaliteit van zowel de fitness- als de zweminstructeurs te waarborgen en vanuit kwaliteit verder te groeien. Tevens is geïnvesteerd in een nieuwe discipline - de life style coach. De resultaten van de pilots zijn goed en er wordt verwacht dat dit een nieuwe omzetstroom met zich mee zal brengen.

Risico's

Het eigen vermogen bedraagt eind 2015 -/- € 859.000. Eind 2014 was het eigen vermogen -/- € 850.000. De schuldpositie is groter dan de bezittingen. Derhalve zou de continuïteit van de vennootschap in gevaar kunnen zijn. Door het oversluiten van de lening van de gemeente in 2012 en de hierbij overeengekomen voorwaarden is de continuïteit van de vennootschap bevorderd.

BIJLAGE 3 Andere bedrijven op adres van De Vennen

Het statutaire adres van het De Vennen is: Deken Batenburgstraat 2, 5104 CR Dongen.

Op dit adres zijn, volgens de gegevens van de Kamer van Koophandel, gevestigd:

13-03-1993	Beheersmaatschappij Zwemsport- en Recreatieobjecten Dongen BV	KvK 18130462
05-10-2009	Podotherapie Van der Kaa De Vennen	KvK 18082589, 66230004
05-10-2009	Medifit Fysiotherapie locatie De Vennen	KvK 20160394
26-08-2010	Huidtherapie Brabant	KvK 50675214
31-07-2013	Kinderfysio.nl de Vennen	KvK 17250951
18-07-2013	Logopediecentrum Dongen	KvK 17267056, 17267725
Onbekend	Psychologenpraktijk M. Neef	KvK 52322556
Onbekend	Paramedisch Centrum De Vennen	KvK 50306812
Onbekend	Carpe Diem Massagepraktijk	KvK 55598315